

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
MŰSZAKI ÉS INFORMATIKAI KAR

Mechanika II. (szilárdságtan)

4. előadás

Összetett hajlítás, külpontos húzás-nyomás
húzószilárdsággal rendelkező anyagok esetén

Szabó Imre Gábor

Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar

Építőmérnök Tanszék

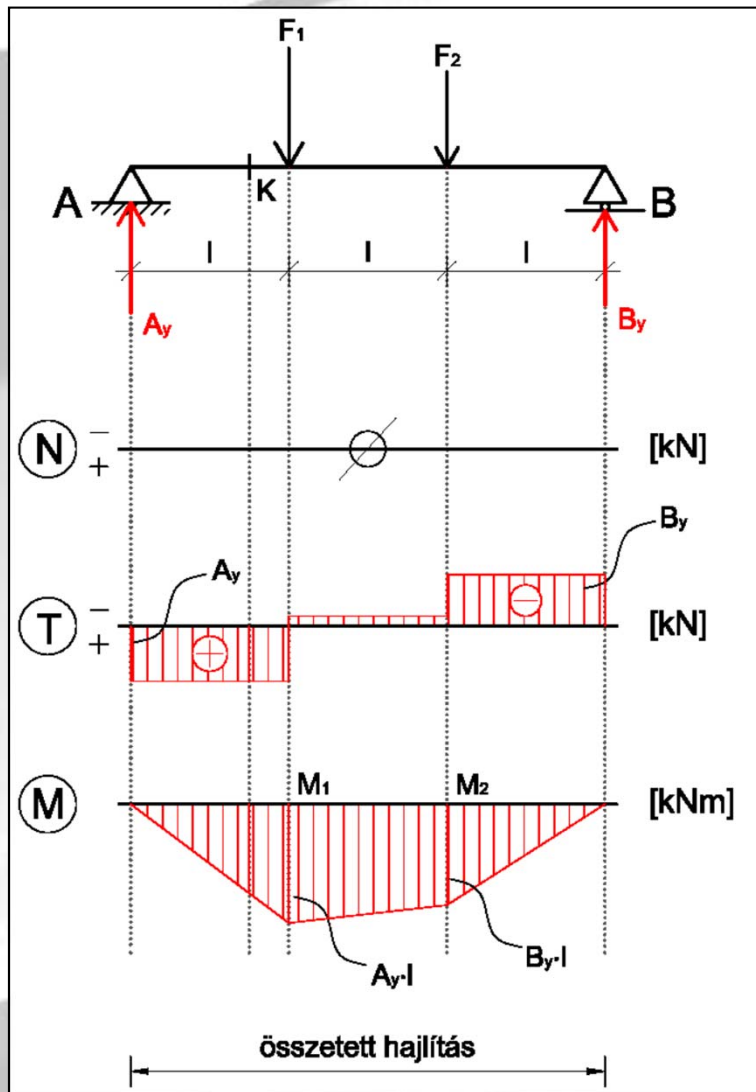
1. Összetett hajlítás

Ha egy rúd valamely szakaszán egyidejűleg többféle igénybevétel is működik, akkor összetett igénybevételről beszélünk.

Összetett igénybevétel esetén a rúd tetszőleges pontjában különféle feszültségek ébrednek. Ezek számításánál használhatók az egyszerű igénybevételeknél használt eljárások. Ha a rúdszakaszon egyszerre hajlítónyomaték és nyíróerő működik, akkor az igénybevétel összetett hajlítás, vagy más néven hajlítással egyidejű nyírás.

A gyakorlatban ez a leggyakoribb igénybevétel típus.

A hajlítónyomatékkal egyidejűleg működő nyíróerő a keresztmetszet síkjában nyírófeszültséget okoz. A nyírófeszültségek duális tulajdonsága következtében a gerenda vízszintes síkmetszetein ugyanakkora nyírófeszültségek keletkeznek. A nyírófeszültségek eloszlása a keresztmetszeten szélességi irányban egyenletes, míg magassági irányban nem egyenletes.

1. ábra. Összetett hajlítás keletkezése

Egyszerűsítő feltevések:

- a keresztmetszetnek legalább egy szimmetriatengelye van,
- a terhelés síkja a szimmetriasíkkal egybeeső vagy arra merőleges.

A két feltevés értelmében tiszta, egyenes hajlítás (rugalmas állapotban) és nyírás kombinációját vizsgáljuk, minden egyéb esetben (nem szimmetrikus keresztmetszet, ferde hajlítás, képlékeny állapot) a megoldás bonyolult, ezért az általános esetet nem tárgyaljuk

A hajlításból keletkező normálfeszültség számítása:

$$\sigma = \frac{M_x}{I_x} \cdot y \quad [\text{kN/cm}^2]$$

ahol: σ – tiszta, egyenes hajlításból számított normálfeszültség;

M_x – hajlítónyomaték;

I_x – a keresztmetszet tehetetlenségi nyomatéka (inerciája) a súlyponti „X” tengelyre;

y – a hajlítás tengelyétől a keresztmetszet valamely pontjának távolsága.

A nyírásból keletkező normálfeszültség számítása:

$$\tau = \frac{S \cdot T}{b \cdot I_x} \left[\text{kN/cm}^2 \right]$$

ahol: τ – nyírásból számított nyírófeszültség;

S – a keresztmetszet vizsgált pontja alatti vagy feletti terület statikai nyomatéka a hajlítás tengelyére;

b – a vizsgált pontban a keresztmetszet szélessége;

I_x – a keresztmetszet tehetetlenségi nyomatéka (inerciája) a súlyponti „X” tengelyre.

Függőleges nyíróerő esetén:

- A keresztmetszet alsó és felső szélső szálaiban a nyírófeszültség „ τ ” értéke mindig nulla, mivel ezekhez a helyekhez tartozó statikai nyomaték „ S ” értéke nulla (például, ha a felső szélső szálat vizsgáljuk, akkor értelemszerűen felette már nincs területrész, tehát nincs statikai nyomaték sem).

-
- Egy adott keresztmetszetben a nyíróerő „ T ” és a keresztmetszet inerciájának értéke „ I_x ” állandó, a szélesség „ b ” és a statikai nyomaték „ S ” értéke általában változó, ezért az utóbbiak befolyásolják a nyírófeszültség nagyságának változását.
  - Ha a keresztmetszet oldalélei párhuzamos egyenesek, akkor a nyírófeszültség ábra másodfokú parabola lesz.
  - Ahol a keresztmetszet szélessége „ b ” ugrásszerűen változik, ott a nyírófeszültségek nagysága is ugrásszerűen (a „ b ” szélességgel fordított arányban) változik.

Nem szimmetrikus keresztmetszetek:

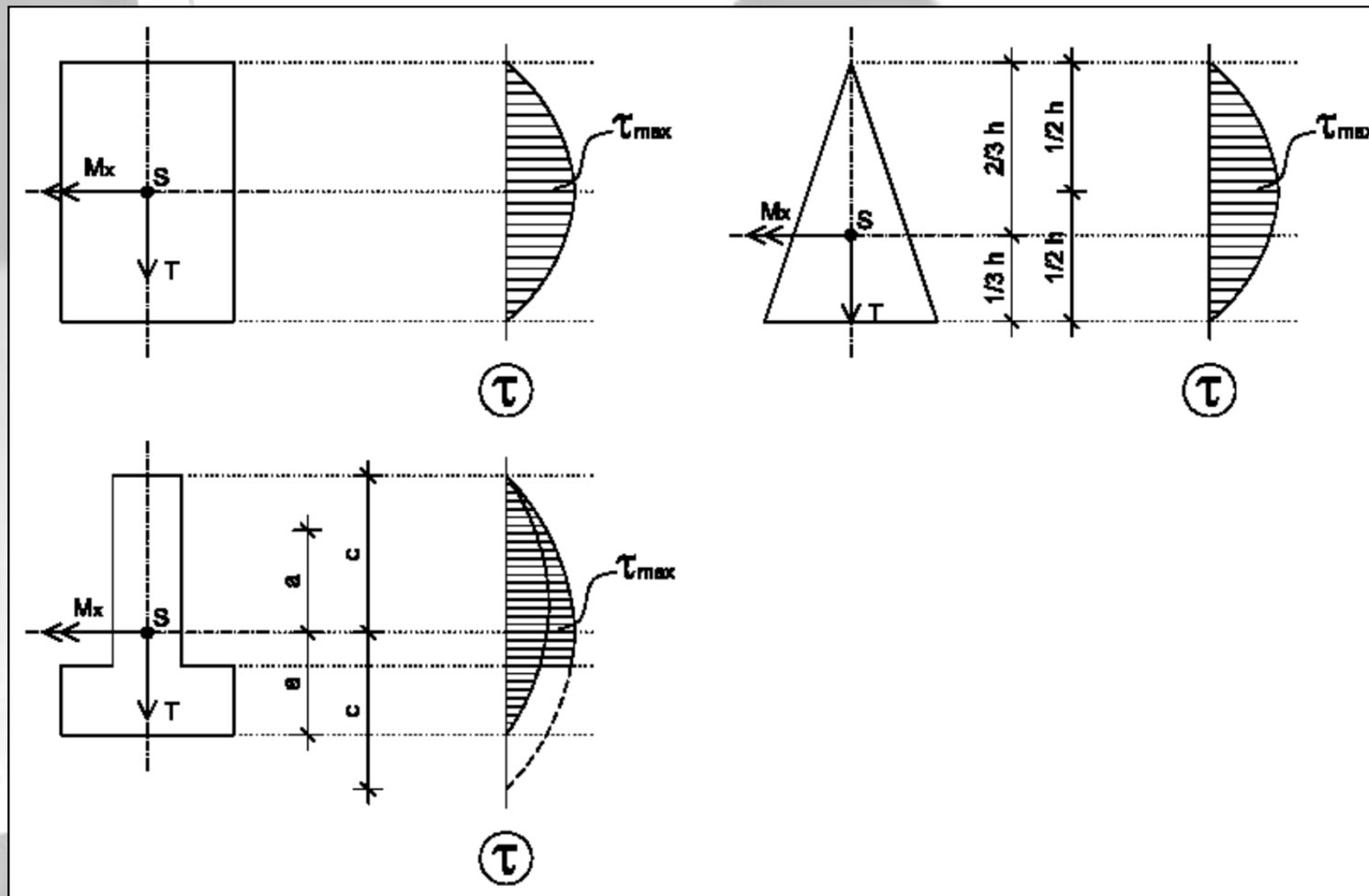
- Ilyen keresztmetszetek esetén a nyírófeszültségek eredője nem megy át a keresztmetszet súlypontján. A külső nyíróerők és a belső feszültségek eredője erőpárt alkot, amelynek következtében a rúdon csavaró-igénybevétel is keletkezik. A csavarás megakadályozható, ha a külső nyíróerő a keresztmetszet nyírási (csavarási) középpontján megy át. A nyírási középpont meghatározása általában körülményes.

Részben plasztifikálódott keresztmetszet:

- A normálfeszültség hatására képlékeny állapotú keresztmetszetrész nyírófeszültséget nem képes felvenni.
- A hajlítónyomaték hatására teljesen plasztifikálódott a keresztmetszet (képlékeny csukló), ezért nyíróerőt szintén nem képes felvenni. A nyomatéki maximum helyén a nyíróerő értéke általában nulla.
- A részben plasztifikálódott keresztmetszetnél a képlékeny állapotú rész nem vesz fel nyíróerőt, a rugalmas állapotú rész hordja a teljes nyíróerőt. Ezen a részen a nyíróerők úgy oszlanak meg, mintha a rúd keresztmetszete a rugalmas állapotú résszel lenne egyenlő.

Egyszerű keresztmetszetek nyírőfeszültség ábrái:

2. ábra. Egyszerű keresztmetszetek nyírőfeszültség ábrái

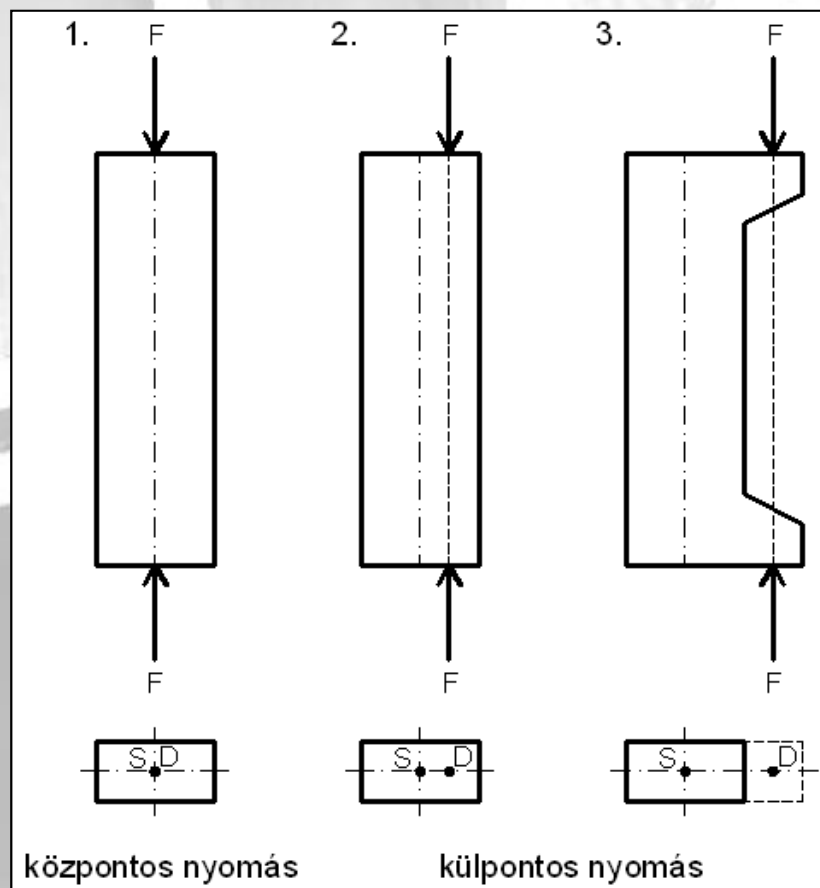

2. Egyszeres külpontosság

2.1 Külpontos húzó és nyomó igénybevétel

Külpontos húzásról illetve nyomásról beszélünk akkor, ha a keresztmetszetet terhelő erő a keresztmetszet síkjára merőleges (húzza vagy nyomja a keresztmetszetet), a rúd hossz tengelyével párhuzamos, de a dőféspont nem esik egybe a keresztmetszet súlypontjával.

3. ábra. A dőféspont helyzete

1. eset: A dőféspont egybeesik a keresztmetszet súlypontjával, az igénybevétel központos nyomás.
2. eset: A dőféspont a keresztmetszet határoló élei között van, az igénybevétel külpontos nyomás.
3. eset: A dőféspont a keresztmetszeten kívül van, az igénybevétel külpontos nyomás.

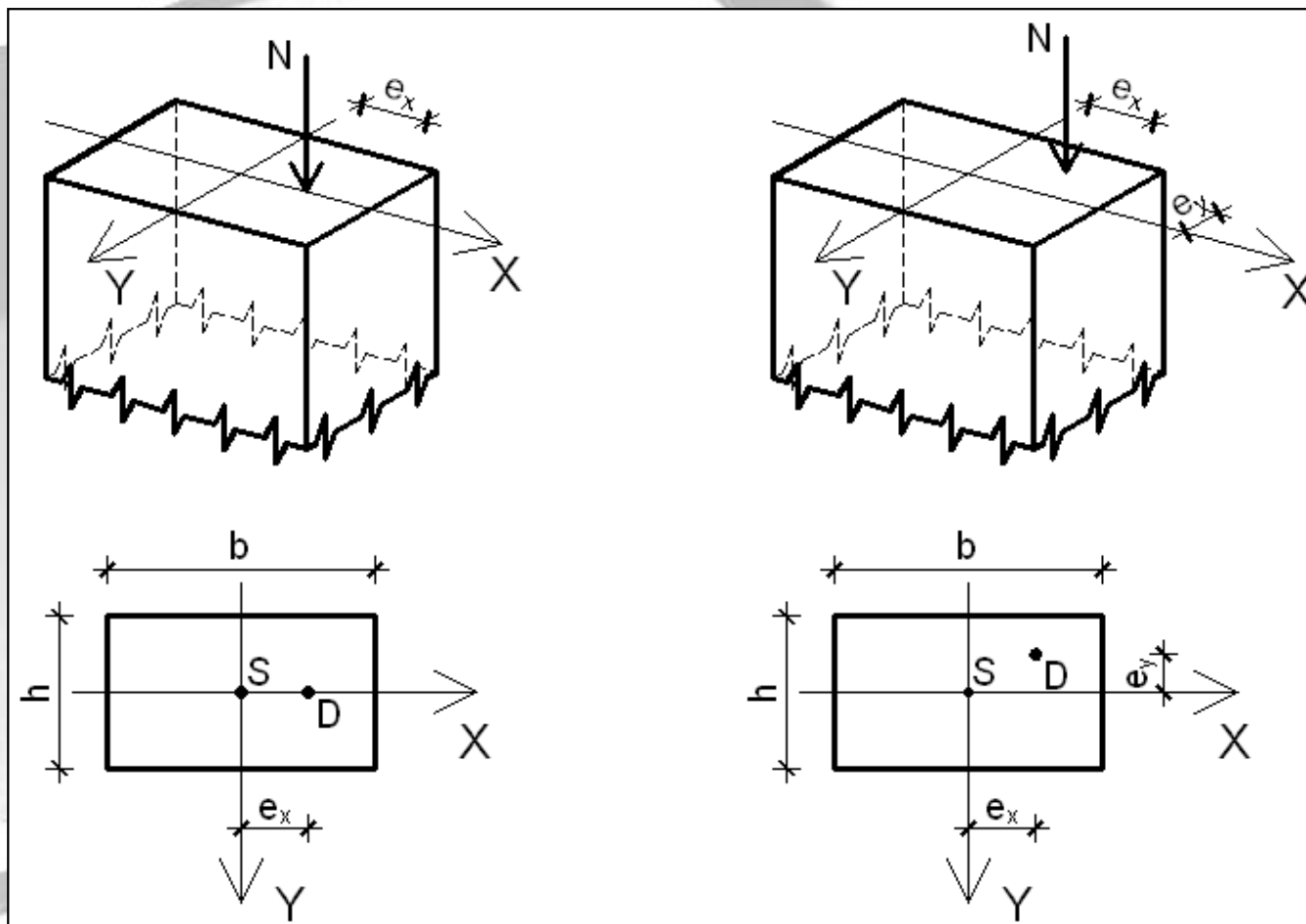
Egyszerűsítő feltevések:

- a rúd egyenes tengelyű, szimmetrikus keresztmetszetű,
- a hossz méret a keresztmetszeti méreteknél lényegesen nagyobb,
- a rúd anyaga rugalmas, homogén és izotróp, mind húzó, mind nyomófeszültségek felvételére alkalmas,
- a rúd kihajlását nem vesszük figyelembe.

A szerkezeti anyagok egy részének húzó- és nyomószilárdsága egyforma nagy vagy közel azonos (fémek, műanyag, fa). A szerkezeti anyagok másik csoportja nyomásnak ellenáll, húzószilárdsággal igen minimálisan vagy egyáltalán nem rendelkezik (tégla- és kőfalazatok, beton, teherhordó talaj).

A dőléspont helye alapján két esetet különböztetünk meg:

1. Egyszeres külpontosság: a terhelő erő dőléspontja rajta van az egyik főtengelyen,
2. Kétszeres külpontosság: a terhelő erő dőléspontja nincs rajta egyik főtengelyen sem.

4. ábra. Egyszeres és kétszeres külpontosság

2.2 Egyszeres külpontosság

Egyszeres külpontosságú, húzóerővel (lehetne nyomóerővel is) terhelt húzószilárdsággal rendelkező anyagú szerkezet rugalmas állapotban:

Minden összetett igénybevétel visszavezethető egyszerű igénybevételekre. Ez alapján a tárgyalt külpontos húzás létrehozható egy központos húzás és egy merőleges hajlítás összegeként.

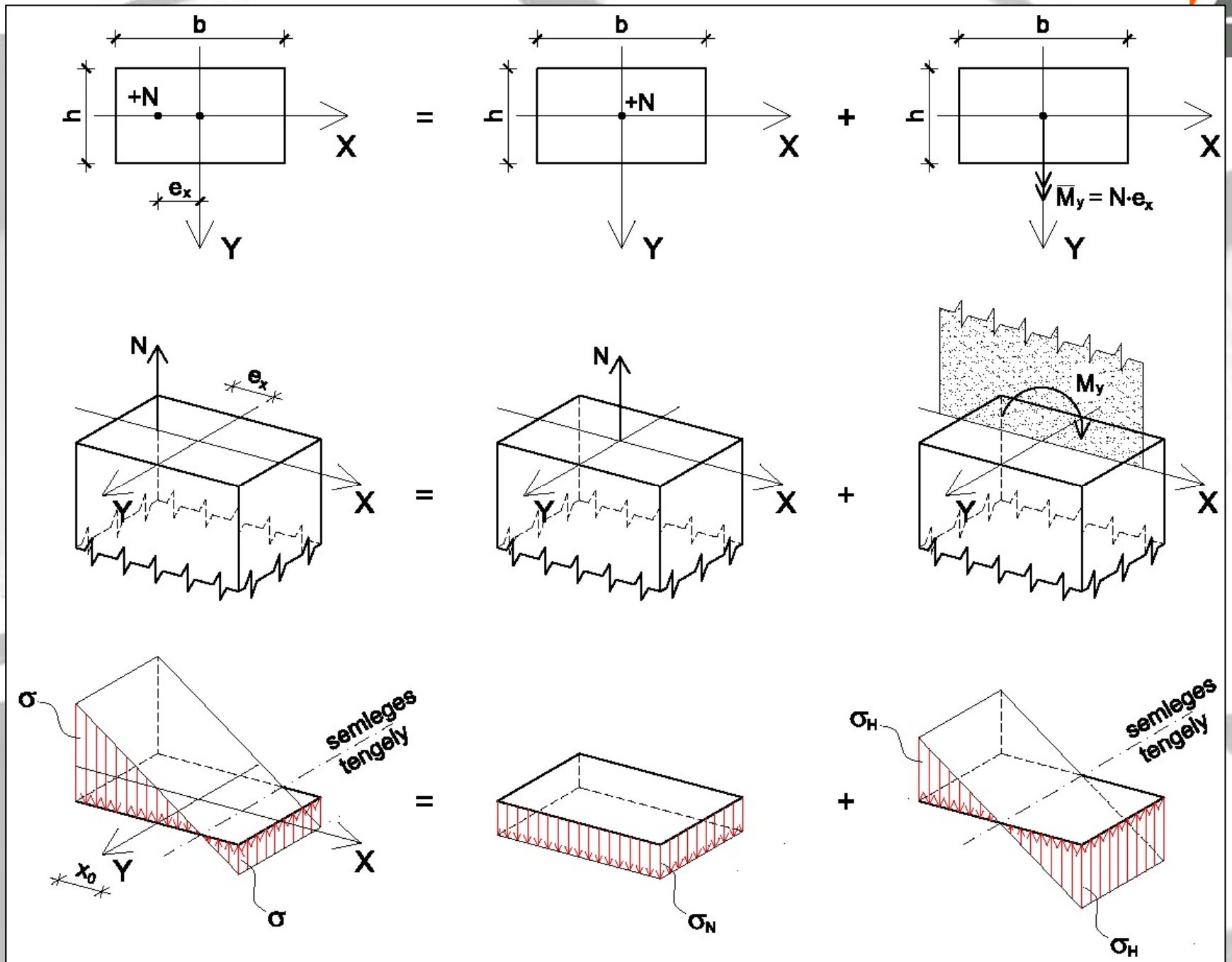
A hajlítónyomaték keletkezése:

$$M_y = N \cdot e_x$$

ahol: M_y – a hajlítónyomaték „Y” irányban;

N – normálerő;

e_x – az erő dőfpontja és a keresztmetszet súlypontja közötti távolság „X” irányban.

5. ábra. Egyszeres külpontosság felbontása egyszerű igénybevételekre

A normálerőből és hajlításból keletkező normál feszültség számítása általánosan:

$$\sigma = \pm \frac{N}{A} \pm \frac{M_x}{I_x} \cdot y \quad [\text{kN/cm}^2]$$

vagy

$$\sigma = \pm \frac{N}{A} \pm \frac{M_y}{I_y} \cdot x \quad [\text{kN/cm}^2]$$

ahol: σ – a normálerőből és a tiszta egyenes hajlításból számított normál feszültség összege;

N – normálerő;

A – a keresztmetszet felülete;

M_x, M_y – az „ X ” és „ Y ” irányú hajlítónyomaték értéke;

I_x, I_y – a keresztmetszet tehetetlenségi nyomatéka (inerciája) a súlyponti „ X ” és „ Y ” tengelyekre;

x, y – a hajlítás tengelyétől a keresztmetszet valamely pontjának (vagy szélső szálának) távolsága.

A síkbeli tartók esetében mindig csak egyszeres külpontosság lehet!

2.3 Kétszeres külpontosság

Kétszeres külpontosságú, nyomóerővel (lehetne húzóerővel is) terhelt húzószilárdsággal rendelkező anyagú szerkezet rugalmas állapotban:

Minden összetett igénybevétel visszavezethető egyszerű igénybevételekre. Ez alapján a tárgyalt külpontos nyomás létrehozható egy központos nyomás és két különböző síkban működő merőleges hajlítás összegeként.

A hajlítónyomaték keletkezése:

$$M_x = N \cdot e_y$$

$$M_y = N \cdot e_x$$

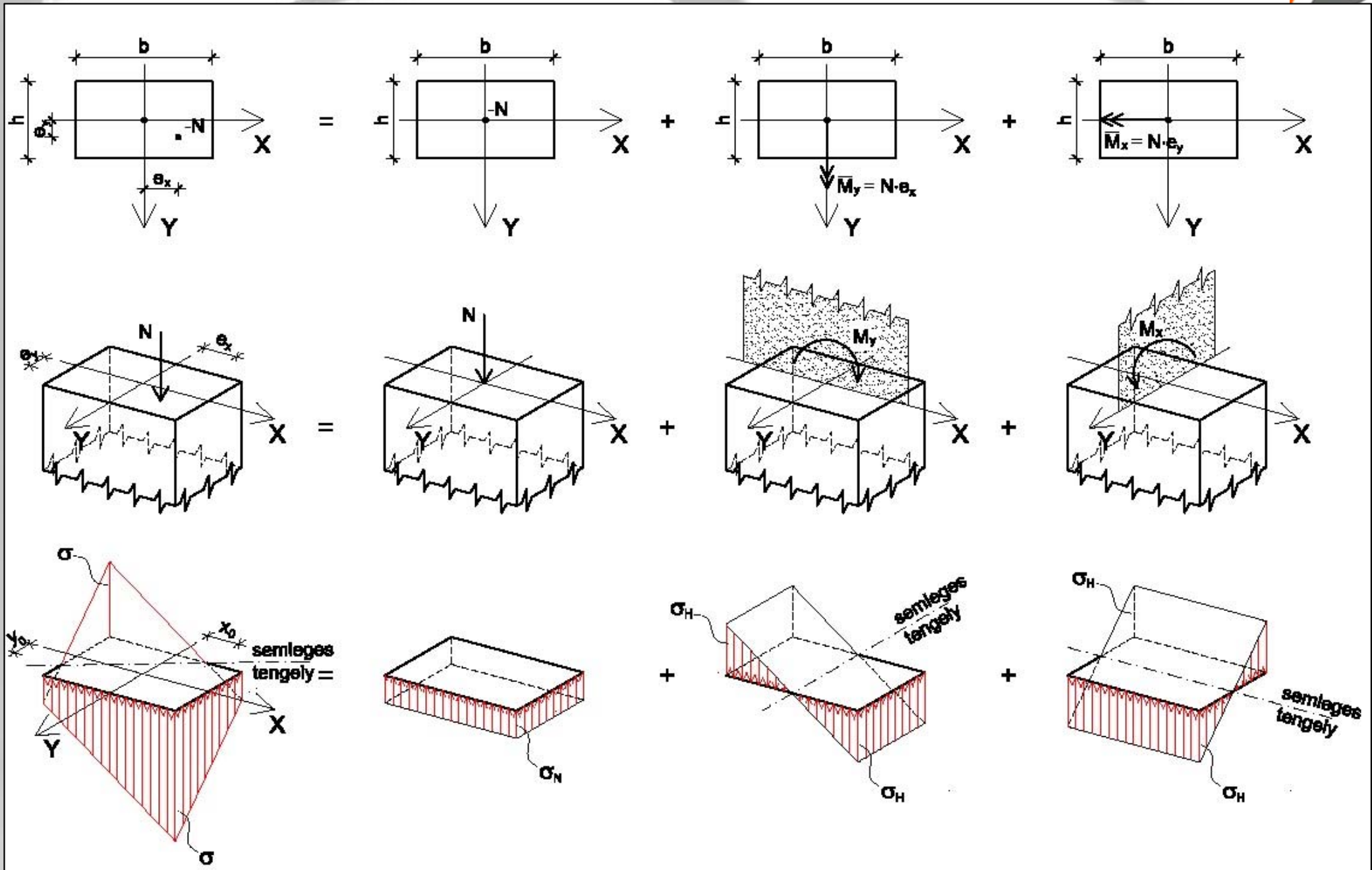
ahol: M_x – a hajlítónyomaték „X” irányban;

M_y – a hajlítónyomaték „Y” irányban

N – normálerő;

e_x – az erő dőféspontja és a keresztmetszet súlypontja közötti távolság „X” irányban;

e_y – az erő dőféspontja és a keresztmetszet súlypontja közötti távolság „Y” irányban.

6. ábra. Kétszeres külpontosság felbontása egyszerű igénybevételekre

A normálerőből és hajlításból keletkező normál feszültség számítása általánosan:

$$\sigma = \pm \frac{N}{A} \pm \frac{M_x}{I_x} \cdot y \pm \frac{M_y}{I_y} \cdot x \quad [\text{kN/cm}^2]$$

ahol: σ – a normálerőből és a tiszta egyenes hajlításból számított normál feszültség összege;

N – normálerő;

A – a keresztmetszet felülete;

M_x, M_y – az „ X ” és „ Y ” irányú hajlítónyomaték értéke;

I_x, I_y – a keresztmetszet tehetetlenségi nyomatéka (inerciája) a súlyponti „ X ” és „ Y ” tengelyekre;

x, y – a hajlítás tengelyétől a keresztmetszet valamely pontjának (vagy szélső szálának) távolsága.

A semleges tengely helyzetének meghatározása

Kétszeres külpontosság esetén „ x_0 ” és „ y_0 ” a semleges tengely és a főtengely metszéspontjainak helyét adja meg. A negatív előjel arra utal, hogy a semleges tengely a dőfésponthoz képest a keresztmetszet ellenkező oldalán helyezkedik el.

$$x_0 = -\frac{i_y^2}{e_x}$$
$$y_0 = -\frac{i_x^2}{e_y}$$

ahol: x_0, y_0 – a keresztmetszet súlypontja és a semleges tengely közötti távolság;

i_x^2, i_y^2 – a keresztmetszet inerciasugarának négyzete;

e_x, e_y – az erő dőfésponthoz és a keresztmetszet súlypontja közötti távolság.

Az inerciasugar négyzetének számítása:

A semleges tengely második pontját geometriai szerkesztéssel is meghatározhatjuk. A második pontot a keresztmetszet tetszőleges olda

$$i_x^2 = \frac{I_x}{A}$$

$$i_y^2 = \frac{I_y}{A}$$

ahol: i_x^2, i_y^2 – a keresztmetszet inerciasugarának négyzete;

I_x, I_y – a keresztmetszet tehetetlenségi nyomatéka (inerciája) a súlyponti „ X ” és „ Y ” tengelyekre;

A – a keresztmetszet felülete.

Felhasznált irodalom

ARNOLD ILDIKÓ, HAJÓSNÉ TEMESI ESZTER: *Mechanika 2. – szilárdságtan –*. Janus Pannonius Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Főiskola, Pécs, 1998.

DR. SALÁT GÉZA: *Szilárdságtani példatár*. Pollack Mihály Műszaki Főiskola, Építőipari Kar Tartószerkezetek Tanszék, Pécs, 1974.

SZAKÁCS JÓZSEF, NAGY ZOLTÁN: *Mechanika. Módszertani útmutató és példatár II. évfolyam Magas- és Mélyépítő szakos levelezős hallgatók részére 2–3–4. konzultáció*. Pollack Mihály Műszaki Főiskola Építőipari Kar, Pécs, é.n.